

SİNİR SİSTEMİ ÜZERİNE OLUMSUZ ETKİLİ BİTKİLER

Prof.Dr. Ender YARSAN

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

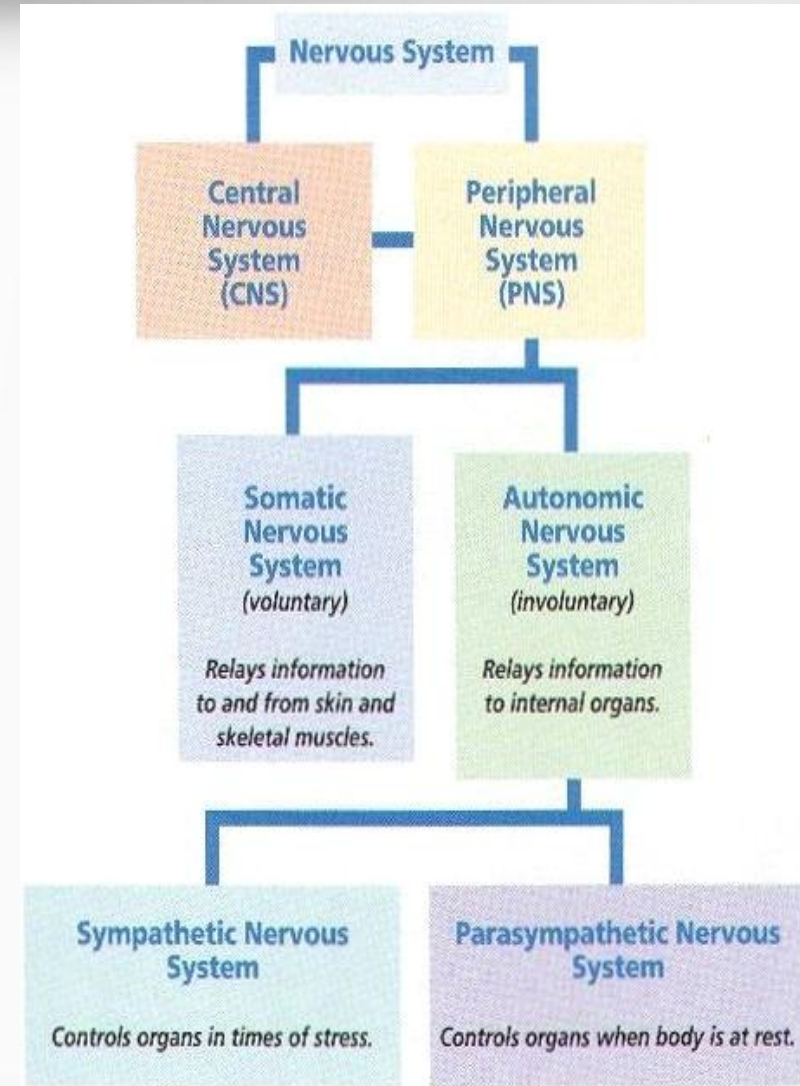
Sinir Sistemi

Sinir Sistemi

- Vücut iç koşullarının kontrolü
- Hareketlerin istemli kontrolü
- Omurilik reflekslerinin kontrolü
- Hafıza ve öğrenme

Sinir Sisteminin Yapısı

- **Merkezi sinir sistemi**
  - Serebral korteks (beyin)
  - Medülla spinalis (omurilik) ve aradaki oluşumlar
- **Periferik sinir sistemi**
  - Somatik Sinir Sistemi
  - Otonom Sinir Sistemi
    - Sempatik Sinir Sistemi
    - Parasempatik Sinir Sistemi

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Latince İsmi	Bilinen Genel veya Yöresel İsmi	Hedef Türler
<i>Aesculus spp.</i>	At Kestanesi	At, sığır, koyun, tavuk
<i>Acroptilon repens</i>	Kekre	At
<i>Artemisia spp.</i>	Pelin otu, Yavşan	At
<i>Astragalus spp.</i>	Geven	At, sığır, koyun
<i>Cannabis sativa</i>	Hint keneviri	Köpek, sığır, at
<i>Centaurea solstitialis</i>	Zerdali Dikeni	At
<i>Cicuta virosa</i>	Su Baldıranı	Tüm hayvanlar
<i>Conium maculatum</i>	Benekli Baldıran	At, sığır, koyun, keçi, tavuk, tavşan
<i>Coronilla varia</i>	Renkli Burçak	
<i>Delphinium spp.</i>	Hezaran çiçeği	
<i>Equisetum arvense</i>	At kuyruğuotu	At, sığır, koyun
<i>Lupinus spp.</i>	Acı Bakla, Lüpen	
<i>Kochia scoparia</i>	Süpürge Otu	Sığır, koyun
<i>Lathyrus sativus</i>	Mürdümük	
<i>Nicotiana tabacum</i>	Tütün	
<i>Oxytropis spp.</i>		
<i>Pteridium aquilinum</i>	Eğrelti Otu	

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Geven (*Astragalus spp.*)

Yayılım Alanı

Genel Özellikler:

Türkiye'de 429 türü bulunur.
Geniş yayılım gösterir.

Etkin Madde:

Swainsonine (alkaloid) ve
Selenyum birikimi.

Klinik Belirtiler:

**Lokoizm (Çılgınlık),
depresyon, koordinasyon
bozukluğu, agresiflik, abort.**

Not:

Süt ile atılır, insan sağlığını
da tehdit edebilir.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Peygamber Çiçeği (*Centaurea solstitialis*)

Yayılım Alanı

	Genel Özellikler: 15-60 cm boyunda, dikenli sarı çiçekli. Sadece atlar için tehlikelidir.
	Etkin Madde: Seskiterpen laktonlar (Repin, Solstitialin A).
	Klinik Belirtiler: Çiğneme Hastalığı (Nigropallidal Encephalomalacia). Yüz kaslarında felç, yeme-içme yetisinin kaybı.
	Patoloji: Beyindeki substantia nigra bölgesinde nekroz (Parkinson benzeri hasar).

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Pelin Otu (*Artemisia spp.*)

Genel Özellikler:

Türkiye'de 22 türü mevcut. Karakteristik kokusu nefeste ve dışkıda hissedilir.

Etkin Madde:

Thujone (Monoterpen) ve uçucu yağlar.

Klinik Belirtiler:

Pelin Hastalığı (Sage Sickness). Ataksi, panik halinde yere düşme, konvülsiyonlar.

Seyir:

Atlar genellikle yemeyi bıraktıktan 1-2 ay sonra düzelir.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Eğreli Otu (*Pteridium aquilinum*)

Yayılım Alanı

	Genel Özellikler:	Karadeniz kıyı şeridinde yaygın. Kurutulduğunda bile toksiktir.
	Etkin Madde:	Tiaminaz enzimi (B1 Vitaminini yıkar) ve Ptaquiloside.
	Klinik Belirtiler:	Polioensefalomalazi (B1 yetersizliği). Sendeleme, kas titremeleri, "Yıldızlara bakma" duruşu.
	Tedavi:	Tiamin (Vit B1) takviyesi.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

At Kuyruğu (*Equisetum*)

Yayılım Alanı

Genel Özellikler: Sulak alanlar, dere boyları. Türkiye'de 7 türü var.

Etkin Madde: Tiaminaz (Anti-tiamin etki) ve yüksek oranda Silika.

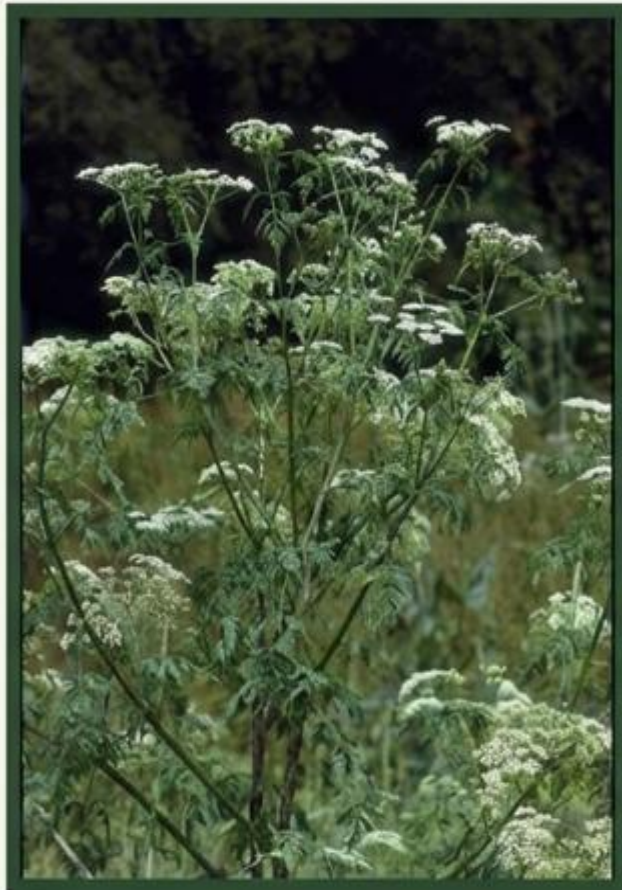
Klinik Belirtiler: İştah yerinde olmasına rağmen kilo kaybı. Arka ayaklarda koordinasyon bozukluğu ve felç.

Not: Genç atlar daha duyarlıdır; tedavi edilmezse 1-2 haftada ölüm.

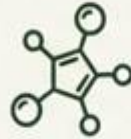
Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Benekli Baldıran (*Conium maculatum*)

Genel Özellikler:

Gövdesinde mor lekeler bulunur. Ezildiğinde "fare idrarı" kokusu verir.

Etkin Madde:

Konin (Alkaloid).

Klinik Belirtiler:

Ani gelişir (1 saat içinde). Kas güçsüzlüğü, titreme, solunum kaslarının felci ve boğulma.

Not:

Sokrates'in zehirlendiği bitkidir. Solunum felci sonucu ölüm şekillenir.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Su Baldıranı (*Cicuta virosa*)

Genel Özellikler: Sulak alanlarda yetişir. Kökleri şalgam/havuç kokuludur ve çok zehirlidir.

Etkin Madde: Cicutoxin (Doymamış alkol).

Klinik Belirtiler: Şiddetli konvülsiyonlar (kasılmalar), ağızda köpürme, diş gıcırdatma.

Aciliyet: Ölüm çok hızlıdır (15 dk - 2 saat). Doğrudan merkezi sinir sistemini etkiler.

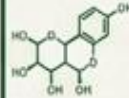
Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

At Kestanesi (*Aesculus hippocastanum*)

Genel Özellikler:

Park ve bahçelerde süs bitkisi. İlkbaharda erken filizlenir.

Etkin Madde:

Escin (Saponin) ve Glikozitler (Aeskulin).

Klinik Belirtiler:

Sekerek yürüme, kas tikleri, 'testere tezgahı' duruşu (sawhorse stance), koma.

Etki:

Basit midelilerde kusma; gevişenlerde sinirsel belirtiler.

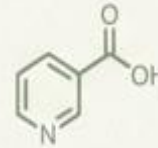
Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Mürdümük (*Lathyrus sativus*)

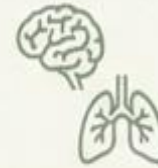
Genel Özellikler:

Baklagil familyası. Bazı bölgelerde hayvan yemi olarak ekilir.

Etkin Madde:

ODAP (Nörotoksik amino asit).

Klinik Belirtiler:

Latirizm (Lathyrism). Bacaklarda kalıcı felç, kas tremoru, konvülsif nöbetler.

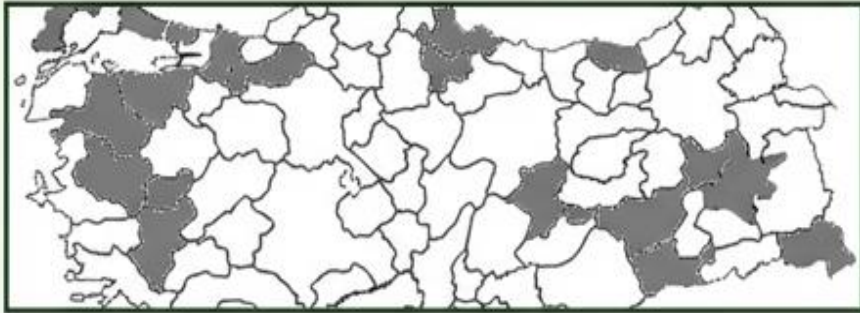
Not:

Uzun süreli ve tek yönlü beslenmede ortaya çıkar.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Uyarıcılar ve Depresanlar

Hint Keneviri (*Cannabis sativa*)

Toksin: Kannabinoidler (THC).

Belirtiler: Depresyon veya eksitasyon, ataksi, kusma.

Tütün (*Nicotiana tabacum*)

Toksin: Nikotin.

Belirtiler: Otonom sinir sistemi felci, titreme, hızlı kalp atışı, solunum durması.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Sahada Ayırıcı Tanı

Belirti Grubu	Şüpheli Bitkiler
Ani Ölüm / Solunum Felci	Benekli Baldıran (Conium), Su Baldıranı (Cicuta), Tütün (Nicotiana)
Kronik Zayıflama / Yeme Bozukluğu	Geven (Astragalus), Peygamber Çiçeği (Centaurea - Atlar)
Koordinasyon Bozukluğu / Sendeleme	Eğrelti Otu (Pteridium), At Kuyruğu (Equisetum), Pelin Otu (Artemisia)
Fiziksel Felç	Mürdümük (Lathyrus)

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Korunma ve Yönetim Stratejileri

- ✓ **Mera Yönetimi:** Riskli bitkilerin yoğun olduğu dönemlerde (ilkbahar) otlatmadan kaçınmak.
- ✓ **Mekanik Kontrol:** Zararlı bitkilerin sökülmesi veya biçilmesi.
- ✓ **Takviye Besleme:** Vitamin B1 (**Tiamin**) takviyesi (**Eğreli otu**/At kuyruğu riski için).
- ✓ **Rotasyon:** Hayvanların tek tip otla uzun süre beslenmesini engellemek.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

HAYVANLARDA SİNİR SİSTEMİNE ZEHİRLİ ETKİLİ BİTKİLER

Neurotoxic Plants Affecting Livestock and Wildlife

BALDIRAN

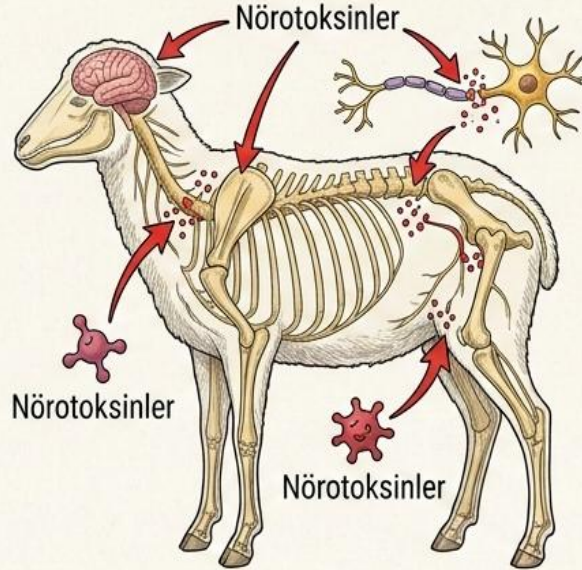
(*Conium maculatum*)

Etkin Madde:
Koniin

Etkisi:
Kas felci ve
solunum
yetmezliği

SİNİR SİSTEMİNE ETKİ MEKANİZMASI

Nörotoksinler

Nörotoksinler

GÜZELAVRAT OTU

(*Atropa belladonna*)

Etkin Madde:
Atropin, Skopolamin

Etkisi:
Halüsinasyon,
hızlı kalp atışı,
nöbetler

ZAKKUM

(*Nerium oleander*)

Etkin Madde:
Oleandrin

Etkisi:
Kalp ritim
bozuklukları,
titreme

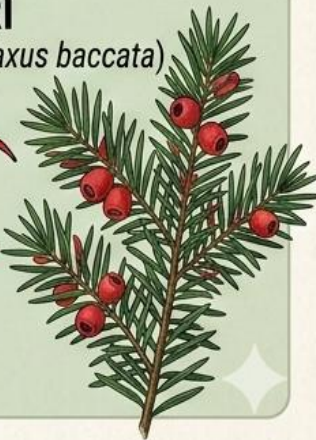

SÜS BİTKİLERİ

(Örn. Porsuk Ağacı - *Taxus baccata*)

Etkin Madde:
Taksin alkaloidleri

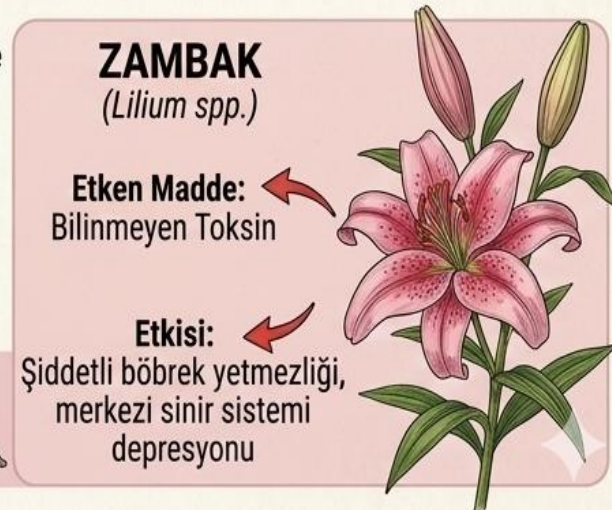
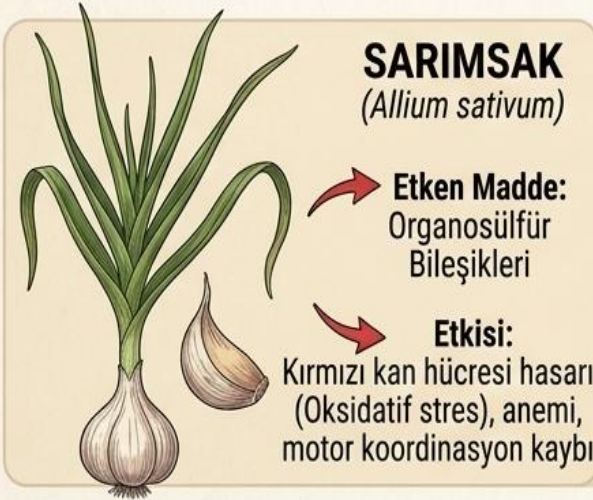
Etkisi:
Ani kalp durması,
hareket bozuklukları

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

HAYVANLARDA SİNİR SİSTEMİNE ZEHİRLİ ETKİLİ BİTKİLER

Neurotoxic Plants Affecting Livestock and Wildlife

DİKKAT!
Acil Müdahale Gerekir
Herhangi bir şüphe durumunda hemen veteriner hekiminize başvurun.

Sinir Sistemi Üzerine Olumsuz Etkili Bitkiler

Neurotoxic Plants that Poison Livestock

Bryan L. Stegelmeier, DVM, PhD^{*}, T. Zane Davis, PhD, Michael J. Clayton, DVM

KEYWORDS

• Poisonous plants • Neurotoxic plants • Livestock • Poisoning • Diagnosis

KEY POINTS

- Locoweed poisoning requires extended exposures to produce disease.
- Chronic locoweed poisoning and nitrotoxin poisoning have similar histologic lesions and are difficult to differentiate.
- Chemical analysis and chemotyping of larkspurs are helpful in developing management strategies.
- Chemical detection of many neurotoxins—larkspur, lupine, hemlocks, and death camas—in a variety of samples and tissues can be used to confirm exposure.
- When correlated with field studies and the lack of other gross and microscopic lesions, identification of neurotoxic plant toxins can be used to obtain a most likely diagnosis.

- **Impact on Livestock:** Poisonous plants, such as Locoweed, cause significant, often fatal, nervous system damage to grazing livestock, resulting in economic losses exceeding \$200 million annually in the Western US. Signs include weakness, tremors, and severe behavioral changes.
- **Common Toxic Plants:**
  - **Poison Hemlock (*Conium maculatum*):** Contains piperidine alkaloids, causing nicotinic syndrome, leading to respiratory arrest and death.
  - **Jimsonweed (*Datura stramonium*):** Contains atropine and scopolamine, impacting horses and other livestock.
  - **Sago Palm:** Highly toxic to dogs, causing severe neurological and liver damage.
  - **Lilies/Houseplants:** Certain houseplants cause salivation, tremors, and convulsions in pets.

NADIS ANIMAL HEALTH SKILLS

Sign
in →

Home

Diseases ▾

Forecasts

Webinars

Risk
Assessments

Plant Poisoning in Cattle

Author: Phil Scott BVM&S DVM

Reviewed: Phil Scott BVM&S D

Published: 2011

Bracken Poisoning In Cattle

29 September 2022 2 minute read

Ragwort

Careful management of pastures
UK but does occur.

Many plant poisonings, including bracken poisoning, are common in the autumn. The highest risk period is when grass growth is poor, particularly if this has been combined with bracken control so that rhizomes or new young fronds are available for cattle to eat.

United States
Department of
Agriculture

Agricultural
Research
Service

Agriculture
Information
Bulletin Number 415

Revised April 2011

Plants Poisonous to Livestock in the Western States

Sağlıklı Hayvan - Sağlıklı Gıda - Sağlıklı Toplum

Prof.Dr. Ender YARSAN

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Farmakoloji ve Toksikoloji Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi